

Analiza žrtava bleiburškog Križnog puta u podravskom kraju (kotari Koprivnica, Đurđevac i Ludbreg)

FILIP ŠOKEC

U članku je obrađena problematika vezana uz događaje koji su se zbili kod Bleiburga i na Križnom putu. Analiziraju se žrtve iz podravskog kraja, odnosno iz kotara Koprivnica, Đurđevac i Ludbreg, stradale kod Bleiburga i na Križnom putu, prema njihovom zanimanju i pripadnosti oružanim snagama. Statistička obrada žrtava temelji se na arhivskom gradivu Komisije za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava Drugoga svjetskog rata. Rezultati spomenutog istraživanja i statističke analize žrtava, izraženi su u obliku grafikona i tablica. Događaji kojih se članak dotiče spadaju u sferu jugoslavenskih komunističkih zločina, neposredno nakon završetka Drugoga svjetskog rata. Predstavljaju jednu od najvećih tragedija hrvatskog naroda jer žrtve nisu bili samo vojnici, već i civili. Istraživanjem se želi dokazati postoji li povezanost između broja žrtava i njihove pripadnosti oružanim snagama te postoji li povezanost između broja žrtava i strukture zanimanja. Na temelju dostupnog arhivskog gradiva i objavljene literature nastoji se donijeti sud o razlozima masovnih likvidacija i otkriti je li bila prisutna politika obračuna s gospodarskom i političkom elitom ili su žrtve nasumično birane.

Ključne riječi: Bleiburg, Križni put, podravski kraj, žrtve, analiza

1. Uvod

Posljednjih dana Drugoga svjetskog rata, pripadnici Hrvatskih oružanih snaga, upućeni su od svojeg ratnog saveznika Njemačke na nepripremljeno i kaotično povlačenje prema austrijskoj granici kako bi se predali vojsci zapadnih savezničkih zemalja. Crvena Armija ušla je u Berlin te je ubrzo uslijedio konačni slom Trećeg Reicha.

Njemačka vojska povlačila se s jugoistoka Europe preko hrvatskog prostora, gdje su vlast još uvijek, formalno, obnašali dužnosnici Nezavisne Države Hrvatske (NDH). Zbog straha od nasilja komunističke vojske u povlačenju prema austrijskoj granici sudjelovalo je i civilno stanovništvo. Kolonu sastavljenu od pripadnika Hrvatskih oružanih snaga i civila zarobila je jugoslavenska vojska već na prostoru Slovenije, a

manji dio koji se uspio probiti na austrijski teritorij, britanski vojni časnici izručili su pripadnicima jugoslavenske vojske.

Sredinom svibnja 1945. godine, započinje masovni obračun komunističkih vlasti sa zarobljenim vojnicima i civilima te dolazi do pogubljenja velikog broja ljudi u logorima i na Križnom putu.¹ Većinu onih koji su se prebacili preko granice 15. svibnja 1945. godine kraj Bleiburga predstavnici britanske vojske prisilili su na predaju postrojbama Jugoslavenske armije (JA). U danima koji su uslijedili, pripadnici JA započinju obračun sa zarobljenicima. Počinjeni su masakri nad velikim brojem ustaša, domobrana, ali i civila. Oni koji su preživjeli događanja kod Bleiburga morali su nastaviti Križni put na kojem su bili izloženi strahovitim mukama krećući se od logora do logora čak i do Makedonije.

Ovim člankom detaljno se obrađuju žrtve iz podravskog kraja, odnosno kotara Koprivnica, Đurđevac i Ludbreg, koje su stradale kod Bleiburga i na Križnom putu, prema njihovom zanimanju i pripadnosti oružanim snagama.

Metodološki postupci koji su korišteni pri samom istraživanju vezani su u prvom redu uz korištenje dostupnog arhivskog gradiva. Osim arhivskog gradiva, korištena je relevantna literatura. U izradi članka korištena je kombinacija primarnih i sekundarnih povijesnih izvora. Primarni izvori predstavljaju arhivsko gradivo, odnosno dio arhivskog fonda *Komisije za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava Drugoga svjetskog rata*. Od sekundarnih povijesnih izvora prvenstveno su korištene knjige, izvorni znanstveni članci i zbornici radova domaćih autora. Poseban naglasak stavljen je na primarne povijesne izvore, osobito kod statističke obrade žrtava Križnog puta stradalih u podravskom kraju, odnosno u kotarima Koprivnica, Đurđevac i Ludbreg.

Podatci u članku, obrađeni su komparativnom metodom. Komparativna metoda zasniva se na usporedbi broja žrtava

iz podravskog kraja koje su stradale kod Bleiburga i na Križnom putu, navedenih u dostupnom arhivskom gradivu u odnosu na relevantnu literaturu.

U istraživanju je primjenjivana i kvantitativna metoda. To podrazumijeva brojčanu analizu i prebrojavanje žrtava iz kotara Koprivnica, Đurđevac i Ludbreg stradalih na Križnom putu.

Od ostalih metoda u radu je korištena metoda deskriptivne statistike. Zasniva se na uporabi metoda koje istražuju masovne pojave pomoću brojčanog izraza, odnosno u ovom slučaju stradavanje ljudi iz podravskog kraja na Križnom putu. Deskriptivna statistika u radu je korištena za obradu podataka. Kategorijski podatci predstavljeni su apsolutnim i relativnim frekvencijama. Razlike kategorijskih varijabla testirane su χ^2 testom (Hi-kvadrat testom). Sve su vrijednosti p dvostrane. Razina značajnosti postavljena je na $\alpha = 0,05$. Za statističku analizu i obradu podataka koristio se statistički program SPSS (inačica 18.0 SPSS Inc., Chicago, IL, SAD). Pri izradi tablica i grafikona, korišten je program MS Office – Excel 2010 (Microsoft, Redmond, Washington). Deskriptivna statistika koristi se između ostalog izvorima podataka koji se odnose na pojedinačne, odnosno individualne pojave, ali pod uvjetom da postoje u velikom broju. U takvu vrstu izvora spada arhivsko gradivo *Komisije za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava Drugoga svjetskog rata*, koje je korišteno u ovom članku pri obradi žrtava iz podravskog kraja koje su stradale na Križnom putu.

Komisija za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava Drugoga svjetskog rata, službena je Komisija imenovana pri Saboru Republike Hrvatske. Osnovana je na temelju »Zakona o utvrđivanju ratnih i poratnih žrtava Drugog svjetskog rata«.² Sastojala se od članova iz redova zastupnika i članova iz redova povjesničara, pravnika i liječnika

1 JURČEVIĆ, Josip: *Crna knjiga komunizma u Hrvatskoj*. Zagreb: Počasni bleiburški vod, 2006., 18.

2 *Komisija za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava Drugog svjetskog rata*. // The Archives Portal Europe. Dostupno na: <https://www.archivesportaleurope.net/ead-display/-/ead/pl/aicode/HR-0000000612/type/fa/id/HR-HDA-1944> (20. lipnja 2021.).

te ostalih znanstvenih, stručnih i javnih djelatnika. Djelovala je od 11. veljače 1992. godine do 28. svibnja 2002. godine. Proглаšenjem »Zakona o prestanku važenja Zakona o utvrđivanju ratnih i poratnih žrtava Drugog svjetskog rata«, prestaje s radom.³

Gradivo spomenute Komisije koje je korišteno pri izradi članka, obuhvaća 13 kutija arhivskog materijala s kartonima žrtava s područja Koprivničko-križevačke županije, razvrstanih po općinama mjesta Koprivnica i Đurđevac te 3 kutije s kartonima žrtava s područja Varaždinske županije, koji se odnose na općine mjesta Ludbreg. Na temelju tih arhivskih materijala provedeno je istraživanje i provedena je statistička obrada žrtava iz kotara Koprivnica, Đurđevac i Ludbreg stradalih na Križnom putu.

2. Analiza žrtava Križnog puta u podravskom kraju

Križni put išao je u dva pravca povratka iz Bleiburga: prvi na sjeveroistok u pravcu Lawamunda i graničnoga prijelaza Labot, a drugi preko prijelaza Holmec na Poljanu, Prevalje i Ravne na Koroškem.⁴ Oba pravca se sastaju u Dravogradu, gdje se računaju i razdvajaju. Pošto je u ovom članku naglasak stavljen na prolazak Križnog puta podravskim krajem, posebno je važan pravac kretanja kolone, koji podrazumijeva smjer Maribor – Ptuj – Varaždin – Koprivnica – Virovitica – Slatina – Našice – Osijek. Zadatak odnosno nadležnost sprovođenja te spomenute kolone, preuzela je 12. divizija jugoslavenske armije, prema zapovijedi III. armije.⁵ Oni su nad spomenutom kolonom provodili teški psihički i fizički teror

te se izživljavali nad zarobljenicima vršeći smaknuća i likvidacije. Nisu se pravile razlike između staraca i djece, muškaraca i žena, a iz kolone se ljude izdvajalo i kako potvrđuju svjedočanstva sudionika, oni su smaknuti iz čiste zabave.⁶ Nakon prelaska slovensko-hrvatske granice, kolone su upućivane prema Varaždinu i Krapini. Zarobljenička kolona upućena prema Varaždinu, nastavila je svoj put prema Ludbregu, Koprivnici i Đurđevcu, odnosno podravskom kraju. Na poljani kod Ludbrega, kolona je pristala te su prema iskazima sudionika, zarobljenici bili izloženi strašnim mučenjima, a potom su trčećim korakom bili upućeni prema Koprivnici, gdje se nastavio jednak tretman.⁷

Ponašanje stanovnika gradova i sela prema zarobljenicima bilo je različito i negdje su ih nudili hranom, a primjerice u mjestima s većinskim srpskim stanovništvom, bili su izvrgnuti podsmjehivanju i porugama te batinanju. Kada je kolona prolazila podravskim krajem, a posebno kotarima Koprivnicom i Đurđevcom, domaće stanovništvo obasipalo je zarobljenike velikom količinom hrane te su se stvarale velike gužve oko kolone, koje su pojedini zarobljenici iskoristili za bijeg. Razlog tome je činjenica da je u Podravini mnogo ljudi bilo u Hrvatskim oružanim snagama te je zbog toga prilikom prolaska Križnog puta kroz Podravinu, lokalno stanovništvo nosilo košare s hranom i tražilo nekog svog člana obitelji kako bi ga oslobodili.⁸ Nije zanemariva ni činjenica kako su na ovom području partizani obnašali vlast za vrijeme postojanja tzv. *Podravske republike*, kada su u jesen 1943. godine nakon pada Italije i premještaja vojnih snaga NDH iz sjeverne Hrvatske na druga područja, osvojili pod-

3 Komisija za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava Drugog svjetskog rata. Dostupno na: https://www.archivesportaleurope.net/ead-display/-/ead/pl/aicode/HR_0000000612/type/fa/id/HR-HDA-1944 (20. lipnja 2021.).

4 GRAHEK-RAVANČIĆ, Martina: *Bleiburg i križni put 1945*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2015., 207.

5 Isto, 208.

6 Isto, 214.

7 GRAHEK-RAVANČIĆ, Martina: *Bleiburg i Križni put – na putu povratka kroz Podravinu*. // *Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja*, Vol. 7, br. 13, 2008., str. 160.

8 ŠADEK, Vladimir: *Podravina u Drugom svjetskom ratu i poraću*. Samobor: Meridijani, 2017., 338.

ručje između Varaždina i Virovitice.⁹ Koprivnica je bila tako centrom *Podravske republike*, međutim stanovnici Podravine u većini su bili pristaše Hrvatske seljačke stranke, koji su se plašili komunističke vlasti zbog eventualnih poslijeratnih revolucionarnih mjera na selu i ukidanja vjerskih sloboda.¹⁰ Nakon snažnog ustaškog napada u veljači 1944. godine, *Podravska republika* prestala je postojati. Neposredno nakon završetka Drugoga svjetskog rata, dio poraženih vojnika oružanih snaga NDH i njihovih suradnika nastavio je s gerilskom borbom protiv komunističkih vlasti. Te odmetnute vojne jedinice prozvale su se križarima kako bi istaknuli svoje vjersko opredjeljenje i napravili distinkciju od komunista.¹¹ Desetak takvih grupa djelovalo je upravo i na području koprivničke i đurđevačke Podravine te su prouzročile brojne probleme vlastima komunističkog režima, prije svega organiziravši niz napadačkih i pljačkaških akcija te promovirajući razne političke parole protiv novog sistema.¹² Uzmemo li to sve spomenuto u obzir, razumljivo je zašto je prolazak kolone s Križnoga puta ovim krajem privukao toliku pozornost lokalnog stanovništva, jer su mnogi željeli vidjeti i osloboditi članove svojih obitelji, koji su bili u toj koloni.

Blizu Koprivnice nalazio se i logor u Cvetkovcu, odakle su pojedini zarobljenici odvođeni na smaknuća u Veliki Poganac i Segovinu.¹³ Također, dio zarobljenika iz druge kolone koja je pristala u Bjelovaru, doveden je upravo u Koprivnicu i smješten

u kompleks bivšeg ustaškog logora *Danica*.¹⁴ Logor *Danica*, opet je profunkcionirao završetkom Drugoga svjetskog rata i uspostavom komunističke vlasti, ali su tada njime upravljali jugoslavenski komunisti odnosno partizani. Taj logor poslužio je komunističkoj vlasti kao tranzitni logor, budući da je Koprivnica bila jedna od postaja Križnog puta.¹⁵ Također, spomenuti logor najviše je služio za deportaciju hrvatskih, njemačkih, ukrajinskih i drugih zarobljenika u ruske gulage u Sibir. Mnogi zarobljenici iz tog logora ubijani su na putu prema granici s Mađarskom ili zbog pokušaja bijega i krajnje iscrpljenosti, a pretpostavlja se da su neki zarobljenici likvidirani i u samom logoru.¹⁶ Nakon prolaska kroz Koprivnicu iduće veće odredište bio je Đurđevac, gdje se kolona zadržala kako bi prenoćila i skupila snagu za nastavak puta. Prema svjedočanstvima svjedoka u Đurđevcu se kolonom proširila vijest o odvođenju zarobljenika koji su se nalazili na začelju i koji se nisu mogli kretati, a tome u prilog idu i spoznaje odnosno naznake o mogućem postojanju masovne grobnice na području Đurđevca i okolnih sela (Mičetinac, Sirova Katalena, Ferdinandovac i Kalinovac).¹⁷ Pretpostavlja se da je i na području Đurđevca bio organiziran logor te da je on bio tranzitnog tipa, kao i koprivnički logor *Danica*. Kada je kolona napustila Đurđevac, svoj put dalje nastavila je krećući se prema jugu, a krajnje odredište ove zarobljeničke kolone bila je Bela Crkva u Srbiji, mjesto na granici s Rumunjskom.

U nastavku rada analizirat će se žrtve iz podravskog kraja, odnosno kotara Koprivnica, Đurđevac i Ludbreg, koje su stradale na Križnom putu, prema njihovom zanimanju i pripadnosti oružanim snagama. Rezultati spomenutog istraživanja i statističke analize žrtava, izraženi su u obliku tablica i grafikona.

9 ŠADEK, Vladimir: *Prilozi za povijest Koprivnice i okolice u vrijeme Podravske republike*. // *Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja*, Vol. 15, br. 30, 2016., 156.

10 ŠADEK: *Prilozi za povijest Koprivnice i okolice u vrijeme Podravske republike*, 156.

11 ŠADEK, Vladimir: *Križarska gerila u koprivničkoj i đurđevačkoj Podravini 1945. – 1948.* // *Podravski zbornik 42/2016* (ur. Robert Čimin), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2016., 35.

12 ŠADEK: *Križarska gerila u koprivničkoj i đurđevačkoj Podravini 1945. – 1948.*, 35.

13 GRAHEK-RAVANČIĆ: *Bleiburg i Križni put – na putu povratka kroz Podravinu*, 160.

14 Isto, 162.

15 DESPOT, Zvonimir: *Vrijeme zločina*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2007., 191.

16 DESPOT: *Vrijeme zločina*, 192.

17 GRAHEK-RAVANČIĆ: *Bleiburg i križni put 1945.*, 272.

3. Kotar Koprivnica

Prema popisu *Komisije za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava Drugoga svjetskog rata*, koja je djelovala pri Saboru Republike Hrvatske od 1992. do 2002. godine, vidljivo je da je kod Bleiburga i na Križnom putu stradalo ili nestalo 608 osoba iz kotara Koprivnica.¹⁸

U općinama kotara Koprivnica, nailazimo na sljedeći broj žrtava: općina Gola 162 (26,64 %), općina Peteranec 91 (14,96 %), općina Koprivnica 71 (11,67 %), općina Novigrad Podravski 62 (10,19 %), općina Sokolovac 52 (8,55 %), općina Drnje 42 (6,91 %), općina Hlebine 35 (5,76 %), općina Koprivnički Bregi 25 (4,11 %), op-

Tablica 1. – Broj žrtava u kotaru Koprivnica po strukturi zanimanja izražen u apsolutnom i relativnom broju

ZANIMANJE	APSOLUTNI BROJ ŽRTAVA	RELATIVNI BROJ ŽRTAVA
Zemljoradnik	499	82,07%
Radnik	36	5,92%
Službenik	11	1,81%
Obrtnik	17	2,80%
Učenik/student	11	1,81%
Vojnik	5	0,82%
Liječnik	1	0,16%
Tehničar*	1	0,16%
Domaćica	1	0,16%
Nepoznato	26	4,28%
UKUPAN BROJ ŽRTAVA	608	

Izvor: Izrada autora, prema: Hrvatska (dalje: HR) - Hrvatski državni arhiv (HDA) - Fond HR-HDA-1944 - Komisija za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava Drugog svjetskog rata (dalje: KUŽ), 2.1.6. Žrtve s područja Koprivničko-križevačke županije, kut. 137-142.

* U izvornom dokumentu, arhivskog gradiva *Komisije za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava Drugoga svjetskog rata* spomenuto zanimanje označeno je nazivom »Tehničko«.

¹⁸ Brojčani podatci temelje se na arhivskom gradivu *Komisije za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava Drugoga svjetskog rata*, a dobiveni su prebrojavanjem pojedinačnih kartona žrtava.

ćina Legrad 20 (3,29 %), općina Rasinja 20 (3,29 %), općina Koprivnički Ivanec 17 (2,80 %) i općina Đelekovec 11 (1,81 %).

Najveći broj žrtava, odnosno njih 162 otpada na općinu Gola (mjesto Gola, Gotalovo, Otočka, Novačka, Ždala), što u postotcima iznosi 26,64 %. Najmanji broj žrtava, zastupljen je u općini Đelekovec, odnosno njih 11, što u postotku iznosi 1,81 %. Promotrimo li razliku između općine s najvećim brojem žrtava i općine s najmanjim brojem žrtava, odnosno općine Gola i općine Đelekovec, valja istaknuti kako iz spomenutih brojčanih podataka proizlazi da u općini Gola ima 15 puta više žrtava nego u općini Đelekovec.

Promotrimo li ukupni broj žrtava stradalih kod Bleiburga i na Križnom putu u spomenutom kotaru, prema pripadnosti oružanim snagama, dolazimo do podataka kako su čak 85,36 % bili pripadnici ustaške vojske NDH, domobrana je bilo 13,16 %, a civila 1,48 %.

Usporedimo li strukturu zanimanja stradalih u kotaru Koprivnica, dolazimo do spoznaje kako je čak 499 žrtava odnosno njih 82,07 % bilo zemljoradnika. Najmanje žrtava prema strukturi zanimanja, odnosilo se na liječnike, tehničare i domaćice, kojih je bilo po 1 žrtva od svakog navedenog zanimanja. Promotrimo li razliku između zanimanja kojim se bavio najveći broj žrtava i zanimanja kojim se bavio najmanji broj žrtava, treba naglasiti kako iz spomenutih podataka proizlazi da je žrtava zanimanja zemljoradnik bilo 499 puta više nego žrtava zanimanja liječnik, tehničar i domaćica.

4. Kotar Đurđevac

Za kotar Đurđevac, također postoji popis *Komisije za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava Drugoga svjetskog rata* iz kojeg je vidljivo, kako je kod Bleiburga i na Križnom putu stradalo ili nestalo 716 osoba iz kotara Đurđevac.¹⁹

¹⁹ Isto.

Tablica 2. – Broj žrtava u kotaru Đurđevac po strukturi zanimanja izražen u apsolutnom i relativnom broju

ZANIMANJE	APSOLUTNI BROJ ŽRTAVA	RELATIVNI BROJ ŽRTAVA
Zemljoradnik	658	91,90%
Radnik	11	1,54%
Službenik	2	0,80%
Obrtnik	9	1,26%
Učenik/student	2	0,80%
Vojnik	8	1,12%
Učitelj	2	0,80%
Tehničar*	1	0,14%
Domaćica	1	0,14%
Inženjer	1	0,14%
Nepoznato	21	2,93%
UKUPAN BROJ ŽRTAVA	716	

Izvor: Izrada autora, prema: HR-HDA-1944-KUŽ, kut. 130-136.

* U izvornom dokumentu, arhivskog gradiva *Komisije za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava Drugoga svjetskog rata* spomenuto zanimanje označeno je nazivom »Tehničko«.

Po općinama kotara Đurđevac, nailazimo na sljedeći broj žrtava: općina Đurđevac 153 (21,37 %), općina Pitomača 107 (14,94 %), općina Kalinovac 100 (13,97 %), općina Kloštar Podravski 89 (12,43 %), općina Podravske Sesvete 65 (9,08 %), općina Novo Virje 62, (8,66 %), općina Ferdinandovac 56 (7,82 %), općina Molve 48 (6,70 %) i općina Virje 36 (5,03 %).

Najviše žrtava ima iz općine Đurđevac (mjesto Budrovac, Čepelovac, Đurđevac, Grkine, Mičetinac, Severovci, Sirova Katalena i Suha Katalena), odnosno njih 153 ili u postotcima 21,36 %. Najmanje žrtava ima u općini Virje, njih 36, što u postotcima iznosi 5,03 %. Razlika između općine s najvećim i najmanjim brojem žrtava, općine Đurđevac i općine Virje, iznosi 4,25, odnosno u općini Đurđevac ima 4,25 puta više žrtava nego u općini Virje.

Klasificiramo li žrtve u kotaru Đurđevac prema pripadnosti oružanim snagama, dolazimo do podataka, kako je pripadnika

ustaške vojske NDH bilo 91,90 %, domobrana je bilo 6,70 %, a civila 1,40 %.

Usmjerimo li se na strukturu zanimanja žrtava u kotaru Đurđevac, dolazimo do podataka kako je 658 žrtava odnosno njih 91,89 % bilo zemljoradnika. Najmanje žrtava prema strukturi zanimanja, odnosilo se na tehničare, domaćice i inženjere, kojih je bilo po 1 žrtva od svakog spomenutog zanimanja. Promotrimo li razliku između zanimanja kojim se bavio najveći broj žrtava i zanimanja kojim se bavio najmanji broj žrtava, odnosno zemljoradnika i tehničara, domaćica i inženjera, treba naglasiti kako iz spomenutih podataka proizlazi da je žrtava zanimanja zemljoradnik bilo 658 puta više nego žrtava zanimanja tehničar, domaćica i inženjer.

5. Kotar Ludbreg

Za kotar Ludbreg isto tako postoje podatci koji se temelje na popisu *Komisije za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava Drugoga svjetskog rata*. Iz spomenutog popisa je vidljivo, kako je kod Bleiburga i na Križnom putu stradalo ili nestalo 128 osoba iz kotara Ludbreg.²⁰ U općinama kotara Ludbreg nailazimo na sljedeći broj žrtava: općina Ludbreg 36 (28,12 %) općina Martijanec 33 (25,78 %), općina Mali Bukovec 29 (22,66 %), općina Veliki Bukovec 20 (15,62 %) i općina Sveti Đurđ 10 (7,81 %).

Najveći broj žrtava, odnosno njih 36 otpada na istoimenu općinu Ludbreg (mjesto Apatija, Bolfan, Čukovec, Hrastovsko, Ludbreg, Selnik, Slokovec, Vinogradi Ludbreški), što u postotcima iznosi 28,12 %. Najmanji broj žrtava je u općini Sveti Đurđ, njih 10, odnosno gledano u postotcima, to iznosi 7,81 %. Osvrnemo li se na razliku između općine s najvećim brojem žrtava i općine s najmanjim brojem žrtava, odnosno općine Ludbreg i općine Sveti Đurđ, podatci nam pokazuju da u općini Ludbreg ima 3,6 puta više žrtava nego u općini Sveti Đurđ.

Tablica 3. – Broj žrtava u kotaru Ludbreg po strukturi zanimanja izražen u apsolutnom i relativnom broju

ZANIMANJE	APSOLUTNI BROJ ŽRTAVA	RELATIVNI BROJ ŽRTAVA
Zemljoradnik	113	88,28%
Radnik	4	3,13%
Službenik	2	1,56%
Obrtnik	5	3,91%
Učenik/student	2	1,56%
Nepoznato	2	1,56%
UKUPAN BROJ ŽRTAVA	128	

Izvor: Izrada autora, prema: HR-HDA-1944-KUŽ, kut. 326-328.

Promatramo li žrtve u spomenutom kotaru prema pripadnosti oružanim snagama, dolazimo do podataka, kako je pripadnika domobrana bilo 52,34 %, pripadnika ustaške vojske NDH je bilo 42,97 %, a civila 4,69 %.

Usporedimo li strukturu zanimanja stradalih u kotaru Ludbreg, dolazimo do spoznaje kako je čak 113 žrtava odnosno njih 82,28 % bilo zemljoradnika. Najmanje žrtava prema strukturi zanimanja, odnosilo se na službenike, učenike/studente i žrtve nepoznatog zanimanja, kojih je bilo po 2 žrtve od svakog spomenutog zanimanja. Promotrimo li razliku između zanimanja kojim se bavio najveći broj žrtava i zanimanja kojim se bavio najmanji broj žrtava, treba naglasiti kako iz spomenutih podataka proizlazi da je žrtava zanimanja zemljoradnik bilo 56,5 puta više nego žrtava zanimanja službenik, učenik/student i onih čije zanimanje nam je nepoznato.

6. Zaključak

Istraživanje objavljeno u članku zasniva se na statističkoj obradi žrtava iz podravskog kraja stradalih na Križnom putu, a temeljeno je na arhivskom gradivu *Komisije za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava Drugoga svjetskog rata*. Teško je izvesti dalekosežne zaključke i upustiti se u pre-

Tablica 4. – Ukupan broj žrtava u podravskom kraju izražen u apsolutnom i relativnom broju

KOTAR	APSOLUTNI BROJ ŽRTAVA	RELATIVNI BROJ ŽRTAVA
Koprivnica	608	41,87%
Đurđevac	716	49,31%
Ludbreg	128	8,82%
UKUPAN BROJ ŽRTAVA	1452	

Izvor: Izrada autora, prema: HR-HDA-1944-KUŽ, kut. 130-142; 326-328.

cizne interpretacije s obzirom na to da se gradivo temelji na djelomično dostupnim, pojedinačnim kartonima žrtava stradalih za vrijeme Drugoga svjetskog rata i poraća. Kvantitativnom metodom analizirane su žrtve iz podravskog kraja stradale na Križnom putu. Njihovim izdvajanjem iz ukupnog broja žrtava Drugoga svjetskog rata i poraća, dobiveni su konkretni brojevi podaci. Oni nam pokazuju kako je na Križnom putu život izgubilo 1452 osobe iz kotara Koprivnica, Đurđevac i Ludbreg.

U arhivskom gradivu kartoni žrtava poprilično su oskudni podacima te za mnoge od njih nije jasno definirano kako su i kada stradali. Za pretpostaviti je da bi broj stradalih bio puno veći, kada bi arhivsko gradivo bilo konkretnije, međutim većina tih dosjea žrtava je stvarana na temelju svjedočanstava i sjećanja njihovih bližnjih ili preživjelih sudionika Križnog puta.

Rezultati istraživanja nam pokazuju kako su u svim kotarima većinom žrtve bili pripadnici ustaške vojske NDH, odnosno njih 1232 na ukupni broj od 1452 žrtava, što u postotku iznosi 84,85 %. Vrlo je slična situacija ako se osvrnemo na statističke podatke o strukturi zanimanja žrtava, budući da na ukupni broj od 1452 stradalih ili nestalih u podravskom kraju čak 1270 otpada na zemljoradnike, što u postotcima iznosi 87,47 %. U kotarima Koprivnica i Đurđevac, među žrtvama prevladavaju zemljoradnici, ali ipak ima žrtava i drugih zanimanja, dok u kotaru Ludbreg

to nije slučaj i takav spektar zanimanja kod žrtava ne postoji. Razlog tome je činjenica kako su kotari Koprivnica i Đurđevac bili gospodarski i ekonomski puno napredniji i industrijski razvijeniji zbog geografskog položaja i blizine granice s Mađarskom, odakle su se donosila tehnička znanja i kapital. Zbog te spomenute industrijske razvijenosti, ljudi iz kotara Koprivnica i Đurđevac imali su mogućnost stjecanja većeg stupnja obrazovanja te veći izbor pri zapošljavanju. Rezultati ovog istraživanja mogu doprinijeti zajednici na regionalnoj, odnosno lokalnoj, ali i državnoj razini tako što će ukazati na problematiku velikog broja žrtava Križnog puta u podravskom kraju za koje je odgovorna jugoslavenska komunistička vlast. U dostupnoj literaturi do sada se nisu konkretnije obrađivale i statistički analizirale žrtve Križnog puta u podravskom kraju. Prema tome, spomenuti rezultati istraživanja izraženi u obliku tablica i grafikona, mogu biti temelj za daljnja istraživanja na ovu temu.

Istraživanjem se nastojalo vidjeti postoji li povezanost između broja žrtava i njihove pripadnosti oružanim snagama te postoji li povezanost između broja žrtava i strukture zanimanja.

Spomenuto je testirano χ^2 testom (Hikvadrat testom) u statističkom programu SPSS (inačica 18.0 SPSS Inc., Chicago, IL, SAD). Podatci u istraživanju predstavljeni su apsolutnim i relativnim frekvencijama. Razina značajnosti postavljena je na $\alpha = 0,05$, a sve su vrijednosti p dvostrane.

Uočena je povezanost između broja žrtava i pripadnosti oružanim snagama ($\chi^2=200.466$, $p=0$), odnosno dobivena razlika u frekvencijama između broja žrtava i pripadnosti oružanim snagama može se smatrati statistički značajnom. Spomenuto nam pokazuje da postoji povezanost između broja žrtava i njihove pripadnosti oružanim snagama, a to nam potkrepljuje činjenica kako je u podravskom kraju bilo puno ljudi koji su pripadali ustaškom pokretu. U literaturi se čak navodi kako je mnogo ljudi s područja koprivničke i đurđevačke Podravine nakon Drugoga svjet-

skog rata nastavilo s gerilskom borbom protiv komunističkih vlasti u okviru križarskog pokreta. Samo na području koprivničke i đurđevačke Podravine postojalo je desetak križarskih grupa.

Uočena je povezanost i između strukture zanimanja i broja žrtava ($\chi^2=28.102$, $p \ll 0.01$) odnosno dobivena razlika u frekvencijama između broja žrtava i vrste zanimanja, također se može smatrati statistički značajnom. To znači da je među žrtvama bio velik broj zemljoradnika zbog pretežito ruralnog sastava stanovništva. Zajednička dodirna točka svim žrtvama u kotarima Koprivnica, Đurđevac i Ludbreg bila je činjenica da su po nacionalnosti svi bili Hrvati, a po vjeroispovijesti katolici što potvrđuju i podatci provedenog statističkog istraživanja.

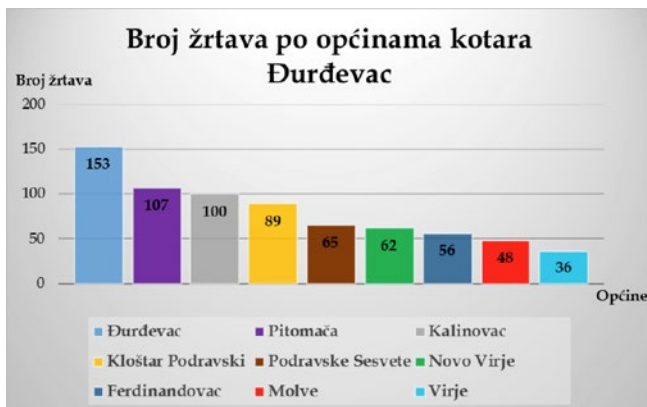
Sve te spomenute činjenice kao i sami rezultati istraživanja temeljeni na podacima *Komisije za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava Drugoga svjetskog rata* pokazuju nam, kako nije postojala politika obračuna s elitom već su likvidirani svi potencijalni neprijatelji vlasti i svi oni koji su se jednostavno našli na krivom mjestu u krivo vrijeme. To potvrđuju i sami rezultati ekshumacija na grobištima i stratištima Križnog puta, koji jasno pokazuju da se na spol i dob žrtve nije gledalo te su nastradali i nedužni civili koji nisu mogli snositi nikakvu odgovornost ili krivicu. Počinjeni zločini tipični su primjer korištenja revolucionarnog terora kao legalnog sredstva vladanja i održavanja na vlasti što je tipično obilježje komunističkih režima.

Na samom kraju, bitno je istaknuti kako je vrlo teško odrediti sve pojedinoosti i sveukupna zbivanja oko događaja kod Bleiburga i na Križnom putu kao i prolaska kolone podravskim krajem. U skladu s time postoje vrlo raznolike interpretacije i manipulacije vezane uz ovu temu. Uzrok spomenutom, ponajviše je nedostupnost ključnih dokumenata pomoću kojih bi bilo moguće vjerno rekonstruirati ono što se doista zbilo kao i sve pojedinosti vezane uz događanja u kotarima Koprivnica, Đurđevac i Ludbreg.

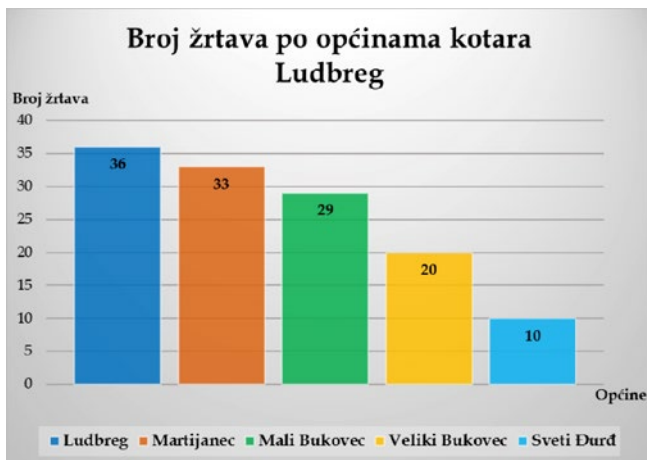
PRILOZI

Grafikon 1. – Broj žrtava po općinama kotara Koprivnica (izvor: Izrada autora, prema: HR-HDA-1944-KUŽ, kut. 137-142).

Grafikon 2. – Broj žrtava po općinama kotara Đurđevac (izvor: Izrada autora, prema: HR-HDA-1944-KUŽ, kut. 130-136).

Grafikon 3. – Broj žrtava po općinama kotara Ludbreg (izvor: Izrada autora, prema: HR-HDA-1944-KUŽ, kut. 326-328).

Summary

Analysis of the victims of The Bleiburg repatriations in the Podravina region (districts of Koprivnica, Đurđevac and Ludbreg)

The article presents issues related to the events which took place near Bleiburg and during the Bleiburg repatriations. It analyses the victims from the Podravina region, i.e., from the districts of Koprivnica, Đurđevac and Ludbreg who died near Bleiburg and during the Bleiburg repatriations. The analysis is based on the victims' occupation and affiliation with the armed forces. The statistical processing of victims is based on the archives of the Commission for the Identification of War and Post-War Victims of the Second World War. The results of the mentioned research and statistical analysis of the victims are shown in the form of graphs and tables. The events referred to in the article fall within the sphere of Yugoslav communist crimes, immediately after the end of the Second World War. They represent one of the greatest tragedies of the Croatian people because the victims were not only soldiers, but also civilians. The research aims to prove whether there is a connection between the number of victims and their affiliation with the armed forces, and whether there is a connection between the number of victims and the structure of their occupations. Based on the available archival materials and published literature, the article attempts to draw conclusion about the reasons behind mass liquidations and to find out whether there was a policy of going after the economic and political elite or whether the victims were randomly selected.

Literatura

- DESPOT, Zvonimir: *Vrijeme zločina*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2007.
- GRAHEK-RAVANČIĆ, Martina: *Bleiburg i križni put 1945*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2015.
- GRAHEK-RAVANČIĆ, Martina: *Bleiburg i Križni put – na putu povratka kroz Podravinu*. // Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja VII, 13, 2008., 146–166.
- JURČEVIĆ, Josip: *Crna knjiga komunizma u Hrvatskoj*. Zagreb: Počasni bleiburški vod, 2006.
- ŠADEK, Vladimir: *Križarska gerila u koprivničkoj i đurđevačkoj Podravini 1945. – 1948*. // Podravski zbornik 42/2016. (ur. Robert Čimin), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2016.
- ŠADEK, Vladimir: *Podravina u Drugom svjetskom ratu i poraću*. Samobor: Meridijani, 2017.
- ŠADEK, Vladimir: *Prilozi za povijest Koprivnice i okolice u vrijeme Podravske republike*. // Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja XV, 30, 2016., 156–173.

Arhivsko gradivo

- Hrvatski državni arhiv. Fond HR-HDA-1944. Komisija za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava Drugog svjetskog rata (HR-HDA-1944 KUŽ): 2.1.6. Žrtve s područja Koprivničko-križevačke županije, kut. 130–142.
- Hrvatski državni arhiv. Fond HR-HDA-1944. Komisija za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava Drugog svjetskog rata (HR-HDA-1944 KUŽ): 2.1.16. Žrtve s područja Varaždinske županije, kut. 326–328.

Internet

- *Komisija za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava Drugog svjetskog rata*. // The Archives Portal Europe. Dostupno na: <https://www.archivesportaleurope.net/ead-display/-/ead/pl/aicode/HR-00000000612/type/fa/id/HR-HDA-1944> (20. lipnja 2021.)